

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಐತಿಹ್ಯ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ ಶ್ರೀಮತಿ. ಶಿಲ್ಪಾ ಯ ಮುದಕಪ್ಪಗೋಳಿ¹ ಮತ್ತು ಡಾ. ಸಿ. ಬಿ ತಬೋಜಿ²

ಪೀಠಿಕೆ

ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ವೇಣುಗ್ರಾಮ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಪುರಾತನವಾದ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನದೆಯಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯು ವೈಭವಯುತವಾದ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದು, ಪಶ್ಚಿಮಘಟ್ಟದ ಮಡಿಲಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಹತ್ತಿ ಹಾಗೂ ರೇಷ್ಮೆ ನೇಕಾರರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೋಟೆ, ದೇವಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಚರ್ಚ್‌ಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಗೋವಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗಡಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ವರ್ಷ ಪೂರ್ತಿ ಹಚ್ಚಹಸುರಿನಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರ ಬೆಳಗಾವಿಯು ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವು ಮುಂಬಯಿ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಸಮಾನಾಂತರ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ನಗರವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಮರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಒಟ್ಟು 13,433 ಚ.ಕಿ.ಮೀ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮೂರು ಉಪವಿಭಾಗಗಳು, ಅಥಣಿ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಗೋಕಾಕ, ಹುಕ್ಕೇರಿ, ಖಾನಪುರ, ರಾಮದುರ್ಗ, ರಾಯಬಾಗ ಮತ್ತು ಸವದತ್ತಿ ಎಂಬ 10 ತಾಲೂಕುಗಳು, 35 ಹೋಬಳಿ ಕೇಂದ್ರಗಳು, 1275 ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯು ಒಟ್ಟು 505 ಗ್ರಾಮಪಂಚಾಯತಿಗಳು, ಒಂದು ಮಹಾನಗರಪಾಲಿಕೆ, ಎರಡು ನಗರಸಭೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. 2011ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 47,79,661 ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

¹ ಸಂಶೋಧಕರು, ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

² ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಮತ್ತು ಸಹ-ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ, ಕಾಲೇಜು, ಖಾನಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಇತಿಹಾಸವುಳ್ಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೂ ಕೂಡ ಒಂದು. ಕರುನಾಡಿನ ವೈಭವ ಮೆರೆದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ತೋರಿದ ವೀರರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ನಾಡು ಬೆಳಗಾವಿ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮಲಪ್ರಭಾ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಘಟಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಹೀಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ನದಿಗಳು ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ ಹಾಗೂ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡು, ಮತ್ತು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧ ನಾಡುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಿಲ್ಲೆ ಇದಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಮೊದಲ ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ಅರಸರಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಬೆಳಗಾವಿ. ತದನಂತರ ಬಂದ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರು, ಉತ್ತರದ ತುಘಲಕ್, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು, ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿಗಳು, ಮರಾಠರು ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರ ನಂತರ ಒಬ್ಬರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದರು. ಇತಿಹಾಸದ ರಸ ನಿಮಿಷಗಳನ್ನು ಸಾರುವ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳು, ಅದ್ಭುತವಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳು, ರಮ್ಯವಾದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇವು ನೋಡುಗರ ಮನಗಳಿಗೆ ಪೃಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವ ಪರಿ ತುಂಬಾ ಕೌತುಕಮಯವಾದುದು. ಇಲ್ಲಿನ ನಿತ್ಯಹರಿದ್ವರ್ಣ ಕಾಡುಗಳ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ತಣಿಯಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಾಯುವ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಗೇ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೆಳಗಾವಿ ಸಮೃದ್ಧಿ ಪ್ರದೇಶ. ತಂಬಾಕು, ಹತ್ತಿ, ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆಗಳ ಕಣಜದ ನಾಡು, ನೀರಿನ ಅನುಕೂಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಬ್ಬು ಅತೀ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬೆಳೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಕ್ಕರೆ ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಸಿಹಿ ಜಿಲ್ಲೆಯೆಂದೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ, ಹಣ್ಣು-ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಆದಾಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದೆ. ಶತ-ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಗೋವಾ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬೆಳವಾಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ, ಕಿತ್ತೂರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮ, ಸಂಗೋಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿಯ ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಇತಿಹಾಸ ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ತ್ಯಾಗವೀರ ಲಿಂಗರಾಜರವರು, ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಾಣಿಕ, ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕ, ಶಂ.ಭಾ.ಜೋಶಿ, ಬೇಟಗೆರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟಿಮನಿ, ಡಿ.ಎಸ್.ಕರ್ಕಿ, ಎಸ್.ಡಿ ಇಂಚಲ, ಬಿ.ಎ.ಸನದಿ, ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಕುಲಗೋಡ ತಮ್ಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ನಿಂಗಮ್ಮ ಕೌಜಲಗಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆಂದು ಹೇಳಲು ಹೆಮ್ಮೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ-ಸಮಸ್ತರು ಸಹಬಾಳ್ವೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕೋಟೆಗಳು, ಕೆರೆಗಳು, ವಾಡೆಗಳು, ಬಸದಿಗಳು, ಮಠಗಳು, ದೇವಾಲಯಗಳು, ಮಠಮಾನ್ಯಗಳು, ಮಸೀದಿಗಳು ಮತ್ತು ಚರ್ಚುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು, ಶಕ್ತಿಪೀಠಗಳು, ಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಗಮ, ಆಶ್ರಮಗಳು ಹಾಗೂ ಪುರಾತನ ಸ್ಮಾರಕಗಳ ನೆಲೆಬೀಡಾಗಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಮೊದಲು ಕೋಟೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದು 100 ಎಕರೆಗಳಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಳಗೆ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ, ಕಮಲ ಬಸದಿ, ಸೂಫಿ ಮಸೀದಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ, ಮಿಲಿಟರಿ ಕಚೇರಿ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ ಹೊಂದಿದೆ.

ನಗರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರರಾಣಿ ಕಿತ್ತೂರು ರಾಣಿ ಚೆನ್ನಮ್ಮಳ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಅತ್ಯಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದು ಸುಮಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಗರದ ಕೇಂದ್ರ ಬಿಂದುವಾಗಿದೆ. ನಗರದ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಆಡಳಿತದ ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ್ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮರಾಠ ಲೈಟ್ ಇನ್‌ಫ್ಯಾಂಟ್ರಿ ರೆಜಿಮೆಂಟಿನ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಏಷ್ಯಾ ಖಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ಕಮಾಂಡೋ ತರಬೇತಿಯ ಏಕೈಕ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದು ಭಾರತ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದೆ. 1916ರಲ್ಲಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಹೋಮ್‌ರೂಲ್ ಲೀಗ್‌ಗೆ ಚಾಲನೆ ನೀಡಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಏಕಮಾತ್ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆದದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ 1924ರಲ್ಲಿ ಅದು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ. ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಹುಯಿಲಗೋಳವರು “ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡು” ಗೀತೆಯನ್ನು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಡಲಾಯಿತು. ಈಗ ವೀರಸೌಧ ಎಂದು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಸುಳೆಭಾವಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಸ್ಥಾನ, ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶಿ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಲಪಿಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಗುರುದೇವರ ರಾನಡೆ ಮಂದಿರ, ಕನಬರ್ಗಿಯ ರಾಮತೀರ್ಥ, ಪಂತಬಾಳೇಕುಂದ್ರಿ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಗಮ ತಾಣವಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣಗಳು

ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ರಮನೀಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ತನ್ನ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಗೋಕಾಕ ಜಲಪಾತ

ಗೋಕಾಕ ಜಲಪಾತ ಇದು ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ 60 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಗೋಕಾಕ ನಗರದಿಂದ 10 ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಜಲಪಾತವು 170 ಅಡಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಯಿಂದ ಅಂಕುಡೊಂಕಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ 52 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ ಹರಿದರೆ, 170 ಅಡಿ ಕೆಳಗೆ ನೀರು ಧುಮುಕುತ್ತದೆ. 1887ರಲ್ಲಿ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಈ ಜಲಪಾತದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಗೊಡಚಿನಮಲ್ಕಿ ಜಲಪಾತ

ಗೊಡಚಿನಮಲ್ಕಿ ಜಲಪಾತವು ಗೋಕಾಕನಿಂದ 16 ಕಿ.ಮಿ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಗೋಕಾಕ್ – ಕೊಣ್ಣೂರ ಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚು ಹಸಿರು ಪರ್ವತದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಜಲಪಾತ ಇದೆ. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ನದಿ ಈ ಜಲಪಾತದಲ್ಲಿ 25 ಮೀಟರ್ ನಷ್ಟು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದು, 18 ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕುತ್ತದೆ.

ಯಲ್ಲಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಸವದತ್ತಿ ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲೂ ಯಲ್ಲಮ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇದು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ 70 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಸವದತ್ತಿ ನಗರದಿಂದ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನ 5 ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಈ ಪರ್ವತ ಸಿದ್ಧಾಂಚಲ ಪರ್ವತ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನ ಬೋಪಣ್ಣ ನಾಯಕ ಇವರಿಂದ 1514ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ಪರಶುರಾಮ, ಏಕನಾಥ, ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಇತರೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಹೊರತಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗೋವಾ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬರುವ ಭಕ್ತರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಕೋಟೆ

ಈ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಆಳ್ವಿಕೆದಾರರಿಂದ 12ನೇ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು, ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯನ್ನು ಆಳುವ ಆಳ್ವಿಕೆದಾರರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಕೋಟೆಯು ಮಸೀದಿ ಹಾಗೂ ಮಂದಿರ ಎರಡೂ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವಂತಹ ಕೋಟೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೋಟೆಯ ಮುಖ್ಯ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ದುರ್ಗಾ ದೇವಸ್ಥಾನ ಇದ್ದು,

ಸಫಾ ಮಸೀದಿ ಕೂಡ ಈ ಎರಡೂ ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೂ ಮಸೀದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಸೀದಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿರುವ 25-30 ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸುಂದರವಾದ ಮಸೀದಿ ಈದಾಗಿದೆ. ಇಂಡೋ-ಸಾರ್ಸೆನಿಕ್ ಹಾಗೂ ಡೆಕ್ಕನ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿನ ಆರ್ಚ್ ಪಾಯಿಂಟ್, ಮಿನಾರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಮಲಬಸ್ತಿ

ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಬಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲಬಸ್ತಿ ಕೂಡ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು 1204 ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಸ್ತಿಯನ್ನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿನಾಥರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಪ್ಪು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೆ “ಮುಖ ಮಂಟಪ” ವನ್ನು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಮಲ ಹೂವಿನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಕಮಲ ಬಸ್ತಿಯ ಹೊರಗಡೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜೈನ ದೇವಾಲಯವೂ ಇದೆ.

ನವಿಲುತೀರ್ಥ

ಇದು ಸವದತ್ತಿಯಿಂದ 10 ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿದೆ. 2 ಕಣಿವೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹರಿಯುವ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಜಲಪಾತ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮುಂಚೆ ಇಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗಳು ತುಂಬಾ ಇದ್ದು, ನೀರಿನ ಕೊಳದ ಅಕ್ಕ ಪಕ್ಕವೆಲ್ಲ ನವಿಲುಗಳೇ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ನವಿಲುತೀರ್ಥ ಎಂದು ಹೆಸರಿಡಲಾಯಿತು. ಮಲಪ್ರಭಾ ಡ್ಯಾಮ್‌ಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ರೇಣುಕಾ ಸಾಗರ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಪಿಲೇಶ್ವರ ಮಂದಿರ

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿನ ಹಳೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು. ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಶಿ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದೆ. 12 ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗದ ದರ್ಶನದ ನಂತರ ಕಪಿಲೇಶ್ವರ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯಾತ್ರೆ ಅಪೂರ್ಣವೆಂದು ಜನರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಪಿಲೇಶ್ವರ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗವು ಸ್ವಯಂ ಆಧಾರಿತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗಣೇಶ, ಹನುಮಂತ, ದತ್ತ ಹಾಗೂ ಸಾಯಿಬಾಬ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸುತ್ತಲೂ ಇದೆ. ನವಗ್ರಹ ಮಂದಿರ ಕೂಡ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇಯಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಜಿಲ್ಲೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಅನೇಕ ರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ

ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರು, ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು, ಬಹುಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರು, ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳು, ಮರಾಠರು ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರ ನಂತರ ಒಬ್ಬರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೋಕಾಕ ಜಲಪಾತ, ಯಲ್ಲಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಬೆಳಗಾವಿ ಕೋಟೆ, ಕಮಲಬಸ್ತಿ, ನವಿಲುತೀರ್ಥ ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರವಾಸಿ ತಾಣಗಳಿದ್ದು, ಇವು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಾರುವ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಅರಜೂ ಕಾಟ್ಕರ. (ಸಂ). (2011). ಬೆಳಗಾವಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಸಂಪುಟ, ಬೆಳದಿಂಗಳು ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಳಗಾವಿ.
- ಬಾಹುಬಲಿ ರಾ. ಹಂದೂರ. (2003). ಜೈನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕೊಡುಗೆ, ಶ್ರೀಅಜಿತ ಕುವನೂರೆ, ಬಿಜಾಪುರ.
- ಚಲವಾದಿ ಎಸ್.ಟಿ. (2011). ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಸುಧಾ ಪ್ರಕಾಶನ ಧಾರವಾಡ.
- ಗುಂಜಾಳ, ಎಸ್.ಆರ್. (2003). ಬೆಳಗಾವಿ ಬೆಳಕು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಹಂಜೆ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಎನ್, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಮಲ ಬಸದಿ ವಾಸ್ತು-ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನ, ಭರತೇಶ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ ಬೆಳಗಾವಿ.
- ಹಂಪ ನಾಗರಾಜಯ್ಯ. (1976). ಯಕ್ಷ-ಯಕ್ಷಿಯರು, ಚಂದ್ರಸಾಗರ ವರ್ಣಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟು. (1979). ಸಂಪುಟ-4, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು. ಪು.ಸಂ. 92-94
- ಕಾಮತ್ ಸೂರ್ಯನಾಥ (ಸಂ.). (1995). ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೆಜೆಟಿಯರ್, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.